

SYSTEM OCHRONY DZIECI

PRZED KRZYWDZENIEM W POLSCE

Stan prawny na 1.08.2020 r.

Renata Szredzińska, Justyna Podlewska, Joanna Włodarczyk

Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę

Każde dziecko ma prawo do bezpiecznego dzieciństwa, a rolą dorosłych, w tym głównie rodziców, ale też i organów Państwa, jest zapewnienie dziecku ochrony i optymalnych warunków do rozwoju. Art. 19 Konwencji o Prawach Dziecka (KoPD, 1989) zobowiązuje państwa sygnatariuszy do podejmowania działań w celu zapewnienia ochrony dziecka przed wszelkimi formami przemocy.

W 1991 r. Polska włączyła konwencję do swojego porządku prawnego. Od tego momentu w naszym kraju budowany jest system ochrony dzieci przed szeroko rozumianym krzywdzeniem. Jednak nadal skala krzywdzenia dzieci w Polsce jest znacząca, a koordynacja działań wymaga poprawy.

**DAJEMY
DZIECIOM
SIŁĘ**

SKALA ZJAWISKA KRZYWDZENIA DZIECI W POLSCE

Wiedzę na temat skali przemocy wobec dzieci, w sytuacji braku systemowego zbierania danych o dziecku, czerpiemy z dwóch źródeł: statystyk urzędowych oraz badań społecznych.

Jednym ze źródeł danych na temat przemocy w rodzinie wobec dzieci jest procedura „Niebieskie Karty”. W 2018 r. zostało sporządzonych 93 311 „Niebieskich Kart”, pomocą objęto 51 157 dzieci. Na podstawie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie odebrano z rodzin 1130 dzieci (MRPiPS, 2019b).

Ministerstwo Sprawiedliwości gromadzi statystyki dotyczące liczby małoletnich pokrzywdzonych uczestniczących w procedurach prawnych. W 2018 r. pokrzywdzonych przestępstwem z art. 207 § 1 kk (znęcanie się) było 4909 dzieci

(MRPiPS, 2019). W 2018 r. Komenda Główna Policja odnotowała 41 przypadków zabójstw osób małoletnich (KGP, 2019). W 2017 r. stwierdzono 1158 przestępstw z art. 200 kk (obcowanie płciowe z małoletnim poniżej 15. r.ż.) (KGP, 2017).

W 2018 r. sądy rejonowe wydały 21,7 tys. orzeczeń o pozbawienie, zawieszenie lub ograniczenie władzy rodzicielskiej (ISWS, 2019). W 2018 r. pomocą asystenta rodziny z powodu trudności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych objęto 45 483 rodzin, w tym 6 464 rodziny (tj. 14,2%) zostały zobowiązane przez sąd do współpracy z asystentem (MRPiPS, 2019b).

Wiedzy na temat skali problemu dostarczają również badania społeczne. *Ogólnopolska diagnoza skali i uwarunkowań problemu krzywdzenia dzieci*, przeprowadzona w 2018 r. przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę, wskazuje, że przemocy ze strony bliskich dorosłych doświadczyło 41% młodych ludzi. Co trzeci badany (33%) doznał ze strony bliskich dorosłych przemocy fizycznej, a co piąty (20%) – przemocy psychicznej. Sprawcami obu tych form przemocy najczęściej byli rodzice,

FUNDACJA DAJEMY DZIECIOM SIŁĘ

częściej ojcowie. Świadcami przemocy domowej (między rodzicami lub osoby dorosłej wobec innego dziecka) było 13% badanych uczniów. Ponad połowa respondentów (57%) padła ofiarą przynajmniej jednej formy przemocy rówieśniczej. Co piąty nastolatek w wieku 13–17 lat (20%) miał obciążające doświadczenie seksualne obejmujące przemoc seksualną, werbowanie do celów seksualnych w Internecie lub ekshibicjonizm. 7% badanych w wieku 13–17 lat doświadczyło wykorzystania seksualnego.

Powyższe badania potwierdzają dużo większą skalę problemu krzywdzenia dzieci niż ta wynikająca z danych urzędowych.

KONSEKWENCJE KRZYWDZENIA W DZIECIŃSTWIE

Literatura przedmiotu dostarcza dowodów, że doznawanie krzywdzenia w dzieciństwie może położyć się cieniem na całym późniejszym życiu dziecka. Wśród najczęściej występujących konsekwencji wymienia się:

- problemy w nauce,
- problemy z samooceną,
- problemy w relacjach z innymi,
- podejmowanie zachowań ryzykownych,
- problemy ze zdrowiem psychicznym (Gershoff, Godman, Miller-Perrin, Holden, Jackson, 2018).

Nasilenie konsekwencji zależy od długości, wielości form i dotkliwości doznawanej przemocy. Badanie *Adverse Childhood Experiences* (negatywne doświadczenia w dzieciństwie) przeprowadzone w Polsce w 2017 r. pokazuje, że osoby z 4 lub więcej negatywnymi doświadczeniami w dzieciństwie 17 razy częściej podejmują próby samobójcze i 12 razy częściej samookaleczają (Makaruk, Włodarczyk, Sethi, Michalski, Szredzińska, 2018).

RAMY PRAWNE W ZAKRESIE OCHRONY DZIECI PRZED KRZYWDZENIEM W POLSCE

Polska ratyfikowała Konwencję o Prawach Dziecka w 1991 r. W polskim porządku prawnym istniały regulacje uwzględniające konieczność ochrony małoletniego, jednak od momentu przyjęcia Konwencji polski ustawodawca świadomie kształtuje tworzone prawo w taki sposób, aby zapewnić pełniejszą ochronę i realizację praw małoletnich.

•● Prawna definicja pojęcia dziecko

Dziecko to osoba do 18. roku życia (KoPD, 1989). Akty prawne osobę poniżej 18. roku życia określają pojęciem „małoletni”. Polski porządek prawny charakteryzuje się tym, że różnicuje prawa i ochronę dziecka w zależności od jego wieku. Małoletni w określonym wieku może być ofiarą tylko niektórych przestępstw, ponadto kiedy małoletni jest ofiarą przestępstwa, czyn ten jest formą kwalifikowaną przestępstwa i jest zagrożony surowszą karą.

•● Krzywdzenie dziecka

W polskim porządku prawnym nie ma jednej definicji krzywdzenia dziecka. Organy wymiaru sprawiedliwości karnej posługują się rodzajami przestępstw jako wyznacznikiem krzywdzenia, zaś postępowanie rodzinne operuje pojęciem „dobro dziecka”.

•● Zagrożenie dobra dziecka

Pojęcie „dobro dziecka” obejmuje zaspokojenie jego potrzeb życiowych: wyżywienia, mieszkania, pomocy w nauce, a także jego stan i potrzeby emocjonalne (Stojanowska, 2014). Jeżeli władza rodzicielska jest wykonywana ze szkodą dla dobra dziecka, sąd rodzinny i nieletnich (dalej sąd opiekuńczy) dokonuje ingerencji we władzę rodziców. Sąd opiekuńczy może na podstawie art. 109 kro wydać każde zarządzenie, jakiego w danych okolicznościach wymaga dobro dziecka. Formami ingerencji we władzę rodzicielską są: ograniczenie, zawieszenie i pozbawienie władzy rodzicielskiej.

•● Przestępstwa na szkodę dziecka

Kodeks karny (dalej kk) chroni małoletnich poprzez określenie, które zachowania wobec nich są zabronione. Dziecko może być pokrzywdzone każdym przestępstwem określonym w kk. Są jednak przestępstwa, w których przypadku przepisy chronią dobro małoletniego w szczególny sposób. Obejmują one:

- przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności: zgwałcenie, wykorzystanie bezradności lub upośledzenia, nadużycie zależności, wykorzystywanie seksualne małoletniego poniżej 15. roku życia, kazirodztwo, pornografia, zmuszanie do prostytucji, stręczycielstwo i sutenerstwo;
- przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej: pozbawienie wolności, handel ludźmi, groźba karalna, nękanie, zmuszanie do określonego zachowania, publikacja wizerunku nagiej osoby bez jej zgody, zabieg leczniczy bez zgody, naruszenie miru domowego;
- przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece: bigamia, znęcanie się, rozpijanie małoletniego, niealimentacja, porzucenie małoletniego do 15. roku życia, uprowadzenie małoletniego do 15. roku życia, organizowanie bezprawnej adopcji (Kodeks karny, 1997).

Obecny kształt tych przepisów ustalił się głównie w latach 2010–2019, co było wynikiem prac dostosowania polskiego prawa do przepisów międzynarodowych.

W ramach tych działań polski ustawodawca wprowadził do porządku prawnego:

- definicję handlu ludźmi;
- zmiany w zakresie trybu ścigania przestępstw seksualnych (uchylenie trybu wnioskowego zgwałcenia) oraz zmiany w uregulowaniu czynności przesłuchania małoletniego;
- podniesienie granicy wieku ochrony dzieci przed przestępstwami związanymi z pornografią do 18. roku życia;
- zmiany dotyczące penalizacji prezentowania małoletnim treści pornograficznych oraz zakaz reklamy i promocji zachowań o charakterze pedofilskim, zakaz rozpowszechniania pornografii dziecięcej;
- przedłużenie okresu karalności w przypadku występów przeciwko życiu i zdrowiu oraz przestępstw przeciwko wolności

seksualnej i obyczajności popełnionych na szkodę małoletniego albo gdy treści pornograficzne obejmują udział małoletniego do ukończenia przez pokrzywdzonego 30. roku życia;

- wyłączenie zatarcia skazania – nie podlega zatarciu skazanie na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, jeżeli pokrzywdzonym był małoletnim poniżej lat 15 (Kodeks karny, 1997);
- wprowadzenie prawnego obowiązku zawiadamiania o podejrzeniu przestępstwa na szkodę dziecka.

Zmiany te stanowią elementy realizacji założeń polityki karnej mającej na celu zwalczanie przestępczości o podłożu seksualnym, skierowanej przeciwko małoletnim poniżej 15. roku życia.

●● Zawiadomienie o krzywdzeniu dziecka

Nowelizacja Kodeksu karnego z 2017 r. wprowadziła prawny obowiązek zawiadamiania o niektórych przestępstwach na szkodę dziecka: art. 156 kk (ciężki uszczerbek na zdrowiu), 197 § 3 i 4 kk (zgwałcenie zbiorowe, na szkodę małoletniego poniżej lat 15, kazirodce, ze szczególnym okrucieństwem), art. 198 kk (wykorzystanie bezradności), art. 200 kk (wykorzystywanie seksualne małoletniego poniżej lat 15). Za niezawiadomienie grozi odpowiedzialność karna – pozbawienie wolności do lat 3.

Przepisy te mają na celu zwiększenie ochrony dzieci oraz zaktywizowanie społeczeństwa do ujawniania przemocy wobec dzieci (Sejm, 2017).

Nadal w sytuacji zagrożenia dobra dziecka każdy ma społeczny obowiązek podjąć działania i zawiadomić sąd opiekuńczy (art. 572 Kodeksu postępowania cywilnego). Obowiązek ten ciąży przede wszystkim na urzędach stanu cywilnego, sądach, prokuraturach, notariuszach, komornikach, organach samorządu i administracji rządowej, Policji, placówkach oświatowych, opiekunach społecznych oraz organizacjach i zakładach zajmujących się opieką nad dziećmi lub osobami psychicznie chorymi (art. 572 § 2 kpc).

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w art. 12 nakłada na osoby, które w związku z wykonywaniem swoich obowiązków służbowych lub zawodowych powzięły podejrzenie o popełnieniu ściganego z urzędu przestępstwa z użyciem przemocy w rodzinie, obowiązek niezwłocznego zawiadomienia o tym Policji lub prokuratora. Ponadto obowiązek denuncjacji nałożony został na osoby będące świadkami przemocy w rodzinie, które powinny zawiadomić o tym Policję, prokuratora lub inny podmiot działający na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2020 r. poz. 218, z późn. zm.).

●● Osoby pracujące z dzieckiem

Dopełnieniem powyżej opisanej ochrony jest wpisanie do ustaw określających wykonywanie danego zawodu obowiązku przedstawienia przez kandydata zaświadczenia z Krajowego Rejestru Karnego w celu sprawdzenia niekaralności kandydata do pracy w zawodzie związanym z opieką nad dziećmi. Takie wymogi dotyczą nauczycieli (ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta

Nauczyciela, Dz. U. z 2019 r. poz. 2215, art. 10 ust. 8a), natomiast pracowników żłobków obowiązuje złożenie oświadczenia w tym zakresie (ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, Dz. U. z 2020 r. poz. 326, z późn. zm.). Są to jednak rozwiązania fragmentaryczne, bowiem tylko w przypadku kilku zawodów istnieją takie zapisy.

W zakresie informacji o wcześniejszych skazaniach za przestępstwa seksualne uregulowania prawne zmieniły się 1 października 2017 r., gdy weszła w życie ustawa z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 152). Wprowadza ona:

- Rejestr Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym: publiczny oraz z ograniczonym dostępem;
- obowiązek pracodawców i innych organizatorów uzyskania informacji z Rejestru przed zatrudnieniem w zakresie działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi;
- określenie miejsc szczególnego zagrożenia przestępczością na tle seksualnym w postaci dostępnej publicznie policyjnej mapy zagrożeń przestępstwami na tle seksualnym.

●● Małoletni pokrzywdzony w postępowaniu karnym

Małoletni pokrzywdzony ma wiele praw i obowiązków w postępowaniu karnym, nie może jednak sam ich wykonywać, jego przedstawicielami ustawowymi są rodzice/opiekunowie prawni. Jednak rodzic małoletniego nie może go reprezentować, jeśli oskarżonym jest drugi rodzic (uchwała Sądu Najwyższego, 2014, I KZP 10/10). W takiej sytuacji sąd opiekuńczy wyznacza kuratora procesowego. 20 września 2019 r. weszła w życie nowelizacja Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego regulująca zasady działania instytucji kuratora w postępowaniu karnym. Kuratorem małoletniego pokrzywdzonego w postępowaniu karnym może zostać jedynie adwokat lub radca prawny, który wykazuje szczególną znajomość spraw karnych dotyczących dziecka lub ukończył szkolenie dotyczące zasad reprezentacji dziecka, praw lub potrzeb dziecka.

Formą ochrony małoletnich pokrzywdzonych i świadków zaangażowanych w procedury prawne jest przesłuchanie w przyjaznych warunkach (art. 185 a i b kpk). Ustawodawca określił także warunki, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania takich przesłuchań (art. 185d kpk). Przesłuchanie musi być przeprowadzone w przyjaznym pokoju przesłuchań, jego warunki są określone w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości (2013). Przepis ten dotyczy dzieci pokrzywdzonych i świadków przestępstw, jednakże wprowadza kryteria jego zastosowania w postaci: wieku dziecka, kategorii przestępstw oraz kondycji psychicznej dziecka. Nie zapewnia również jednokrotności przesłuchania, wprowadzając dwie sytuacje odstąpienia od niej. Rzecznik Praw Dziecka i inne organizacje apelują o wyeliminowanie wyjątków i zastosowanie trybu przyjaznego przesłuchiwanie wszystkich dzieci uczestniczących w procedurach karnych.

Dziecko może zostać pokrzywdzone przestępstwem przez innego małoletniego. Małoletni pomiędzy 13. a 17. rokiem życia odpowiadają za czyny karalne przed Sądem Rodzinnym i Nieletnich. Toczy się postępowanie, w którym pokrzywdzony jest świadkiem. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2018 r. poz. 969) nakazuje, aby czynności dowodowe z udziałem osób

małoletnich innych niż nieletni były przeprowadzone przy odpowiednim zastosowaniu przepisów Kodeksu postępowania karnego. Sankcjonuje w ten sposób ochronę pokrzywdzonych – szczególnie tryb przesłuchania z art. 185 a, b i d kpk – w postępowaniu w sprawach nieletnich (art. 20 § 2 upn).

Po wprowadzeniu ww. zmian poziom ochrony małoletnich pokrzywdzonych podczas czynności przesłuchania jest zdecydowanie wyższy niż jeszcze kilka lat temu, jednak obowiązujące przepisy nie realizują w pełni zapisów dyrektyw unijnych 2011/92 i 2011/36. Dyrektywy nie różnicują ochrony małoletnich w toku czynności przesłuchania. Tryb przesłuchania dzieci nie powinien być uzależniony od dodatkowych czynników, takich jak: wiek, stan psychiczny czy okoliczności sprawy. Ponadto wskazują, że przesłuchania małoletnich powinny odbywać się bez nieuzasadnionej zwłoki (5 października 2019 r. weszła w życie nowelizacja art. 185a kpk, która nakazuje przeprowadzenie przesłuchania małoletniego niezwłocznie, nie później niż w terminie 14 dni od dnia wpływu wniosku do sądu), być prowadzone przez tę samą osobę, a w przesłuchaniu powinny brać udział osoby odpowiednio przeszkolone. Wobec braku ustawowego uregulowania statusu biegłego sądowego nie ma ustawowych gwarancji, że biegły uczestniczący w przesłuchaniu będzie osobą z odpowiednimi kompetencjami (Grabowska, Pietryka, Wolny, 2013; Trocha, 2014; Horna-Cieślak 2018).

●● Ingerencja we władzę rodzicielską jako forma ochrony dziecka

Podstawą polskiego prawa rodzinnego jest założenie, że więź między rodzicem a dzieckiem oparta na miłości z reguły stanowi dostateczną gwarancję prawidłowego wykonywania władzy rodzicielskiej. Konsekwencją tej koncepcji jest to, że rodzice, odmiennie niż opiekunowie, nie podlegają *ex lege* nadzorowi sądu opiekuńczego. Jest on natomiast uruchamiany wówczas, gdy staje się to konieczne z uwagi na dobro dziecka (postanowienie Sądu Najwyższego, 2000, II CKN 452/00). Ingerencja w wykonywanie przez rodziców władzy rodzicielskiej może przybrać trojakość postać: ograniczenia (art. 109 kro), zawieszenia (art. 110 kro) oraz pozbawienia (art. 111 kro).

Biorąc pod uwagę założenia prawa rodzinnego, każda ingerencja sądu we władzę rodzicielską jest jej ograniczeniem. Sąd wydaje zarządzenia nakazujące rodzicowi określone zachowanie wobec dziecka, wymagane w danych okolicznościach ze względu na jego dobro. Sąd może:

- zobowiązać rodziców do określonego postępowania;
- skierować rodziców do placówek/specjalistów zajmujących się terapią rodzinną, poradnictwem lub świadczących rodzinie inną stosowną pomoc;
- poddać wykonywanie władzy nadzorowi kuratora;
- umieścić dziecko w rodzinie zastępczej lub placówce wychowawczej (art. 109 kro).

Zgodnie z wypracowanym orzecznictwem polskich sądów zarządzenia wydane przez sąd opiekuńczy nie stanowią represji w odniesieniu do rodziców. Jedynym ich celem jest ochrona zagrożonego dobra dziecka. Sąd opiekuńczy jest zobowiązany

do wysłuchania dziecka w każdej sprawie, która go dotyczy, jeżeli pozwala na to jego rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości dziecka (art. 216 kpc). Instytucje dokonujące oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej oraz kwalifikujące dziecko do przysposobienia są również obowiązane do wysłuchania dziecka (ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, 2011, art. 4a).

●● Zakaz stosowania kar cielesnych

W 2010 r. ustawodawca wprowadził do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego art. 96, który zakazuje osobom wykonującym władzę rodzicielską oraz sprawującym opiekę lub pieczę nad małoletnim stosowania kar cielesnych. Stosowanie przez rodziców kar cielesnych może prowadzić do wypełnienia znamion niektórych przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu z Kodeksu karnego. Sankcją może być ograniczenie rodzicom władzy rodzicielskiej przez sąd opiekuńczy. Stosowanie kar cielesnych może prowadzić do wszczęcia procedury przeciwdziałania przemocy „Niebieskie Karty”.

●● Procedury

Polskie prawo nie przewiduje jednej obowiązującej wszystkich instytucji i służby procedury podejmowanej w sytuacji krzywdzenia dziecka. Działania są realizowane w zależności od rodzaju krzywdzenia. Jeśli dziecko jest ofiarą przestępstwa, następuje zawiadomienie Policji lub prokuratury i rozpoczyna się postępowanie karne; jeśli rodzic niewłaściwie sprawuje władzę rodzicielską, zawiadamia się sąd opiekuńczy, który rozpoczyna z urzędu sprawę opiekuńczą.

Jedyną procedurą w obecnym stanie prawnym obowiązującą na terenie całego kraju jest procedura „Niebieskie Karty”.

●● Procedura „Niebieskie Karty”

Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (2011) zobowiązuje strony do ustanowienia i wdrożenia ogólnokrajowej skutecznej, kompleksowej i skoordynowanej polityki obejmującej wszelkie właściwe środki mające na celu zapobieganie i zwalczanie wszystkich form przemocy domowej i wobec kobiet. Polska realizuje to działanie poprzez ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (2005).

Według ustawy działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie mają odbywać się w formie pracy interdyscyplinarnej i w tym celu ustawa powołuje do życia zespoły interdyscyplinarne (ZI) oraz grupy robocze (GR). Sposób, w jaki ZI pracuje z indywidualnymi przypadkami przemocy w rodzinie, reguluje procedura „Niebieskie Karty”. Na procedurę tę składają się wszystkie czynności podejmowane przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GKRPA), Policji, oświaty i ochrony zdrowia w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie. Wszczęcie procedury jest obligatoryjne dla ww. służb w sytuacji podejrzenia przemocy w rodzinie. Procedura ta nie jest postępowaniem karnym ani postępowaniem cywilnym. Jest to wspólna praca służb, instytucji, organizacji z konkretną rodziną doświadczającą

jącą przemocy. ZI/GR diagnozują sytuację rodziny, sporządzają indywidualny plan pomocy rodzinie oraz monitorują jego realizację. Celem procedury jest takie oddziaływanie na rodzinę, aby ustała w niej przemoc. ZI/GR mogą sprawę rodziny przekazać organom wymiaru sprawiedliwości i zainicjować postępowanie karne lub rodzinne. Jeżeli w toku realizacji procedury zaistnieje bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie, osoba, która zdiagnozowała to zagrożenie, powinna podjąć tzw. procedurę wyjęcia dziecka z rodziny. Procedurę taką realizują trzy służby: ośrodki pomocy społecznej (OPS), Policja i ochrona zdrowia (ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, 2005, art. 12a).

19 maja 2020 r. prezydent podpisał nowelizację Kodeksu postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, wprowadzając nowe narzędzie do ochrony pokrzywdzonych przemocą w rodzinie – nakaz natychmiastowego opuszczenia mieszkania przez sprawcę przemocy w rodzinie – poprzez nadanie Policji oraz Żandarmerii Wojskowej uprawnienia do nakazania opuszczenia przez sprawcę lokalu zajmowanego wspólnie z osobą dotkniętą przemocą lub zakazania zbliżania się do mieszkania na odległość lub obszar wskazany przez Policję jako niezależny od postępowania karnego środek ochrony pokrzywdzonych przemocą w rodzinie. Ustawa wejdzie w życie 6 miesięcy od dnia ogłoszenia.

SYSTEM ZARZĄDZANIA I GŁÓWNE PODMIOTY W ZAKRESIE OCHRONY DZIECI PRZED KRZYWDZENIEM W POLSCE

●● System zarządzania

W Polsce nie ma jednej spójnej struktury zajmującej się ochroną i realizacją praw dziecka. Uprawnienia i kompetencje dotyczące pracy na rzecz dzieci znajdują się w różnych instytucjach: w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwie Sprawiedliwości, Ministerstwie Zdrowia, u Rzecznika Praw Dziecka, w strukturach samorządowych, a także realizowane są poprzez zadania zlecone lub działania statutowe w organizacjach pozarządowych. Zadania przeciwdziałania przemocy wobec dzieci lokują się w szerszym systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Wiele różnych podmiotów ma określone obowiązki w tym zakresie. Za koordynację systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie odpowiada Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, natomiast konstytucyjną instytucją kontroli stojącą na straży praw dziecka określonych w Konstytucji RP i Konwencji o Prawach Dziecka jest Rzecznik Praw Dziecka (ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka, Dz. U. z 2020 r. poz. 141).

●● Zespoły interdyscyplinarne ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie

W 2011 r. wprowadzono w Polsce obowiązek współpracy interdyscyplinarnej w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym wobec dzieci. Każda gmina zobowiązana jest do powołania zespołu interdyscyplinarnego.

Celem zespołów jest m.in. udzielenie kompleksowej i skoordynowanej pomocy w sytuacji przemocy w rodzinie w ramach procedury „Niebieskie Karty”. Kolejnym zadaniem zespołów jest tworzenie lokalnych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie, przewidujących m.in. działania pomocowe dla ofiar, działania korekcyjne dla sprawców, działania profilaktyczne oraz podnoszące świadomość nt. problemu, diagnozę skali problemu. Z kontroli przeprowadzonej w 2016 r. przez Najwyższą Izbę Kontroli wynika, że zespoły interdyscyplinarne przyczyniają się do poprawy sytuacji ofiar przemocy, jednak są jeszcze zbyt mało skuteczne, by problem przemocy trwale rozwiązać, głównie ze względu na brak narzędzi oddziaływania na sprawców przemocy. NIK zwraca również uwagę na nierówne zaangażowanie przedstawicieli różnych służb (NIK, 2016).

●● Ochrona zdrowia

W Polsce ochrona zdrowia zapewniana jest wszystkim dzieciom w postaci opieki ambulatoryjnej i szpitalnej (Konstytucja RP, 1997, art. 68 ust. 3). Pracownicy ochrony zdrowia pełnią ważną rolę w ochronie dzieci przed krzywdzeniem, np. jako pierwsi i często jedyni funkcjonariusze publiczni mają dostęp do rodzin w pierwszych miesiącach życia dziecka poprzez wizyty patrolowe. Powinny się odbyć minimum 4 takie wizyty. W ich czasie położna m.in. ocenia stan zdrowia położnicy i noworodka, udziela rad na temat opieki i pielęgnacji noworodka, ocenia relacje w rodzinie, interweniuje w przypadku zaobserwowania przemocy lub innych występujących nieprawidłowości, ocenia możliwości udzielania wsparcia dla położnicy ze strony osoby bliskiej. Kolejnym elementem są badania bilansowe i profilaktyczne prowadzone przez lekarzy. Każde dziecko powinno je przechodzić okresowo. Tylko w 1. roku życia dziecko powinno przejść 4 takie badania. Stanowią one szansę na ocenę rozwoju dziecka i wykrycie ewentualnych zaniedbań czy nieprawidłowości (rozporządzenie Ministra Zdrowia, 2013).

Od 2010 r. przepisy prawa określają również obowiązek zgłaszania przez pracowników ochrony zdrowia w ramach procedury „Niebieskie Karty” wszystkich sytuacji, które mogą świadczyć o przemocy w rodzinie, w tym wobec dzieci (ustawa o przeciwdziałaniu przemocy, 2005).

Niestety powyższe zadania nie są w pełni realizowane. W 2018 r. 13% niemowląt do 4. tygodnia życia nie było objętych opieką lekarską, a odsetek ten rósł do 27% w 9. miesiącu życia. Nie jest również w pełni realizowany obowiązek przeprowadzenia minimum 4 wizyt patrolowych położnej w domu zamieszkania dziecka. Średnia liczba wizyt przypadających na jedno dziecko w 2018 r. wyniosła 3,48 (MRPiPS, 2019b). Również realizacja obowiązku w ramach procedury „Niebieskie Karty” wymaga poprawy.

●● Placówki opiekuńczo-edukacyjne

Placówki opiekuńczo-edukacyjne zapewniają wspomaganie wychowawczej roli rodziny, są zobowiązane do zapewnienia bezpiecznych warunków opieki oraz dostępu do specjalistycznej pomocy psychologiczno-pedagogicznej (ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Dz. U. z 2020 r. poz. 1327).

FUNDACJA DAJEMY DZIECIOM SIŁĘ

W celu realizacji powyższych zapisów w latach 2008–2016 realizowany był rządowy program „Bezpieczna i przyjazna szkoła”, a od 2015 r. realizowany jest rządowy program „Bezpieczna+”. Celem tych programów jest poprawa bezpieczeństwa uczniów na terenie placówek oświatowych oraz poza nimi poprzez m.in. zwiększenie kompetencji kadry w zakresie reagowania na zjawisko przemocy oraz edukację uczniów i rodziców.

Pomoc psychologiczna i pedagogiczna dziecku i rodzinie jest realizowana przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne na mocy rozporządzenia Ministra Edukacji z 2013 r. Ponadto placówki oświatowe są zobowiązane do zgłaszania podejrzeń przemocy wobec dzieci poprzez zawiadamianie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, wgląd w sytuację opiekuńczą dziecka oraz wszczynanie procedury „Niebieskie Karty” i do współpracy w ramach zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

●● Pomoc społeczna, wsparcie rodziny i piecza zastępcza

Głównym celem systemu pomocy społecznej oraz systemu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej jest funkcja prewencyjna, skierowana na wzmocnienie i usamodzielnienie rodziny.

Działania te wspomagają rodziców mających problemy w wypełnianiu obowiązków rodzicielskich w taki sposób, aby zapobiec doprowadzeniu do sytuacji, w której dziecko, ze względu na jego dobro, zostałoby umieszczone w opiece zastępczej. Rodziny zagrożone kryzysem są monitorowane przez pracowników socjalnych, pedagogów szkolnych, pracowników medycznych i inne instytucje, w tym także – w razie potrzeby – przez Policję i kuratorów sądowych. Pomoc rodzinie realizowana jest w formie konsultacji i poradnictwa specjalistycznego, terapii i mediacji, usług dla rodzin z dziećmi, pomocy prawnej oraz organizowania spotkań dla rodzin, w tym grup wsparcia. Pomocą służą też asystenci rodziny, rodziny wspierające oraz placówki wsparcia dziennego (ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Dz. U. z 2020 r. poz. 821).

Pieczą zastępczą jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców. Ma ona charakter czasowy. Piecza zastępcza jest sprawowana w formie rodzinnej i instytucjonalnej. Formami rodzinnej pieczy zastępczej są: rodzina zastępcza i rodzinny dom dziecka (MRPiPS, 2019a).

Według danych GUS na koniec 2018 r. w pieczy zastępczej przebywało 71,8 tys. dzieci pozbawionych całkowicie lub częściowo opieki rodziny naturalnej, w tym 55,2 tys. w pieczy rodzinnej oraz 16,7 tys. w pieczy instytucjonalnej. Przepisy stanowią, że dzieci poniżej 10. roku życia powinny być umieszczane w rodzinnej pieczy zastępczej, a z danych GUS wynika, że mimo to w 2018 r. aż 19,8% wychowanków instytucjonalnych form pieczy stanowiły dzieci do 10. roku życia (GUS, 2019).

●● Policja i prokuratura

Na Policji spoczywa szczególnie obowiązek ochrony obywateli i zapewnienia im bezpieczeństwa (ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, Dz. U. z 2020 r. poz. 360, z późn. zm., art. 1 ust. 1).

Również w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym wobec dzieci, Policja posiada wiele uprawnień. By skuteczniej wypełniać swoje zadania, Policja wdrożyła od 1 stycznia 2014 r. narzędzie szacowania ryzyka zagrożenia życia i zdrowia w związku z przemocą w rodzinie.

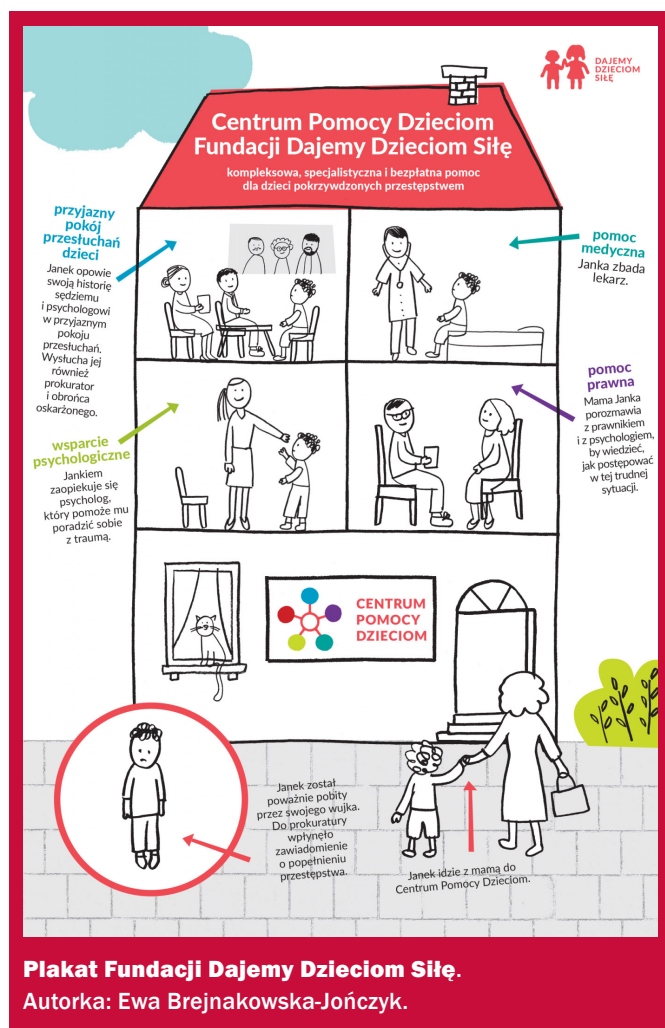
Opracowano specjalne dwie wersje kwestionariusza szacowania ryzyka oraz dwa algorytmy postępowania wobec sprawcy: jedna służy do szacowania ryzyka i postępowania w przypadku przemocy wobec osoby dorosłej, natomiast druga dotyczy postępowania wobec dziecka. Policjant oprócz rozważenia zatrzymania sprawcy może rozpocząć procedurę odebrania dziecka z rodziny (MSW, 2014).

Natomiast prokuratura w przypadku podejrzenia o popełnieniu przestępstwa ma obowiązek: wszcząć postępowanie przygotowawcze mające na celu sprawdzenie, czy popełniono przestępstwo, zlecić zebranie i zabezpieczenie dowodów, doprowadzić do ujęcia sprawcy. Może też zastosować środek zapobiegawczy wobec sprawcy znęcania się w postaci np. dozoru policyjnego, nakazu opuszczenia wspólnie zamieszkivanego lokalu mieszkalnego lub wystąpić do sądu z wnioskiem o zastosowanie tymczasowego aresztowania. W zależności od oceny materiału dowodowego postępowanie może zakończyć się skierowaniem do sądu aktu oskarżenia lub umorzeniem postępowania (ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. o prokuraturze, Dz. U. z 2019 r. poz. 740, z późn. zm.). W 2018 r. liczba podejrzanych, wobec których zastosowano środek zapobiegawczy w postaci nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 275a § 1 kpk) wyniosła 3776; dozoru Policji z zakazem kontaktowania z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie (art. 275 § 2 kpk) – 4403, dozoru Policji pod warunkiem opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym (art. 275 § 3 kpk) – 790. W porównaniu do lat poprzednich zauważa się znaczący wzrost przypadków stosowania środków zapobiegawczych. Niestety nie wiadomo, w ilu z ww. przypadków ofiarami przemocy były dzieci (MRPiPS, 2019b).

●● Organizacje pozarządowe

W Polsce działa wiele wyspecjalizowanych organizacji pozarządowych mających na celu przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci. Swoje działania w większości prowadzą we współpracy z innymi podmiotami współtworzącymi system przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym z władzami samorządowymi i centralnymi. Przykładami takich działań są: testowanie innowacyjnych rozwiązań systemowych, opracowanie poradników i algorytmów postępowania, prowadzenie telefonów zaufania i telefonów interwencyjnych, prowadzenie placówek pomocowych, realizacja działań profilaktycznych i edukacyjnych, prowadzenie szkoleń i superwizji dla profesjonalistów, prowadzenie działań strażniczych i rzeczniczych, realizacja kampanii społecznych.

Jedną z organizacji działającą na rzecz ochrony dzieci przed krzywdzeniem jest Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, założona w 1991 r. Organizacja prowadzi programy pomocowe i profilaktyczne. Jednym z nich jest bezpłatny Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży 116111 działający 24/7. Dzieci mogą

skontaktować się telefonicznie lub mailowo w każdej sprawie, która je nurtuje. Najczęściej rozmowy dotyczą zdrowia psychicznego, relacji w rodzinie, relacji z rówieśnikami i przemocy. Rocznie konsultanci telefonu odbierają blisko 100 000 połączeń od dzieci, odpisują na ponad 5000 wiadomości online. Podejmują też setki interwencji ratujących życie. Na mocy porozumienia z Komendą Główną Policji w sytuacji bezpośredniego zagrożenia zdrowia lub życia dziecka uruchamiana jest pomoc Policji i pogotowia ratunkowego.

Innym działaniem podejmowanym przez FDDS jest tworzenie Sieci Centrów Pomocy Dzieciom, czyli placówek, w których dzieci pokrzywdzone przestępstwem i ich rodziny uzyskują kompleksową pomoc (psychologiczną, medyczną, prawną, socjalną i edukacyjną) pod jednym dachem. Obecnie działa 5 takich placówek: w Warszawie, Gdańsku i Starogardzie Gdańskim (prowadzone przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę) oraz w Białymstoku (prowadzona przez Stowarzyszenie Klanza) i w Głogowie (prowadzona przez Stowarzyszenie dla Dzieci i Młodzieży Szansa).

●● Rzecznik Praw Dziecka

Rzecznik Praw Dziecka ma szerokie uprawnienia w zakresie ochrony praw dziecka w Polsce. Jest to niezależny organ wybierany przez parlament. Jego działania reguluje ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka.

RPD ma wiele możliwości działania, które może zastosować wobec każdej instytucji, organizacji oraz organu władzy publicznej w kraju. W szczególności może:

- zbadać każdą sprawę na miejscu;
 - żądać od organów władzy publicznej, organizacji lub instytucji złożenia wyjaśnień, udzielenia informacji lub udostępnienia akt i dokumentów;
 - występować do Sądu Najwyższego z wnioskami w sprawie rozstrzygnięcia rozbieżności wykładni prawa w zakresie przepisów prawnych dotyczących praw dziecka;
 - wnieść kasację albo skargę kasacyjną od prawomocnego orzeczenia, w trybie i na zasadach określonych w odrębnych przepisach;
 - żądać wszczęcia postępowania w sprawach cywilnych oraz brać udział w toczącym się już postępowaniu – na prawach przysługujących prokuratorowi;
 - brać udział w toczącym się już postępowaniu w sprawach nieletnich – na prawach przysługujących prokuratorowi;
 - żądać wszczęcia przez uprawnionego oskarżyciela postępowania przygotowawczego w sprawach o przestępstwa;
 - zlecać przeprowadzanie badań oraz sporządzanie ekspertyz i opinii (art. 10, 10a, 10b ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka).
- Rzecznik Praw Dziecka podejmuje zarówno działania na poziomie systemowym (generalnym), jak i może interweniować w indywidualnych przypadkach naruszenia praw dziecka. Rzecznik nie zastępuje wyspecjalizowanych instytucji i służb zajmujących się ochroną dziecka, lecz interweniuje w sytuacji, kiedy dotychczasowe procedury okazały się nieskuteczne bądź ich zaniechano.

●● Wnioski i rekomendacje

Polska poczyniła znaczące postępy w zapewnieniu większej ochrony dzieci przed krzywdzeniem poprzez wprowadzenie zmian prawnych.

Istnieje wiele rozwiązań rekomendowanych przez WHO czy inne agendy międzynarodowe z zakresu zarówno profilaktyki uniwersalnej (np. wizyty patronażowe), jak i wskazującej czy selektywnej (m.in. programy pomocy dla ofiar, zmiana trybu przesłuchiwań), które przyczyniają się do lepszej ochrony dzieci i skuteczniejszej realizacji ich praw. Wprowadzono mechanizmy współpracy interdyscyplinarnej w celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym wobec dzieci. Zbierane są dane dotyczące zjawiska przemocy. Jednak, jak zasygnalizowano powyżej, brakuje skutecznej koordynacji, wzmocnienia i pełnej realizacji wspomnianych zadań, tak by stanowiły spójny, skuteczny system, a nie fragmentaryczne, rozproszone działania. Z perspektywy lepszej ochrony dzieci przed krzywdzeniem wydaje się zasadne rozważenie poniższych kwestii:

- 1) poprawy koordynacji prowadzonych działań poprzez m.in. stworzenie krajowego planu działań na rzecz ochrony dzieci, powierzenie koordynacji zadań jednej instytucji;
- 2) zwiększenia zaangażowania sektora ochrony zdrowia, zwłaszcza w zakresie usług profilaktyki uniwersalnej;
- 3) prowadzenia wnikliwego monitoringu skali problemu krzywdzenia dzieci oraz ewaluacji oferowanej pomocy;
- 4) rozwijania sieci centrów pomocy dzieciom, czyli skutecznych, opartych na dowodach, kompleksowych modeli pomocy dzieciom pokrzywdzonym przestępstwem;
- 5) wprowadzenia prawnego wymogu ustanowienia w każdej instytucji, w której przebywają dzieci, polityki ochrony dzie-

FUNDACJA DAJEMY DZIECIOM SIŁĘ

- ci, zawierającej m.in. procedury interwencji, zasady bezpiecznej relacji, zasady rekrutacji, a także plany edukacji dla pracowników, rodziców i dzieci;
- 6) upowszechnienia opartych na dowodach programów profilaktycznych skierowanych do dzieci oraz rodziców;
 - 7) ciągłego podnoszenia kompetencji przedstawicieli wszystkich służb działających na rzecz ochrony dzieci przed krzywdzeniem;
 - 8) zwiększenia świadomości i gotowości do informowania organów ścigania o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę dziecka.

Artykuł stanowi wyciąg z publikacji: J. Podlewska, R. Szredzińska, J. Włodarczyk, *Analiza polskiego systemu ochrony dzieci przed krzywdzeniem*, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, 2019 (sfinansowanej ze środków Funduszu Sprawiedliwości).

Bibliografia

CSIOZ (2019), dane uzyskane z Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę.

Gershoff E.T., Godman G.S., Miller-Perrin C.L., Holden G.W., Jackson Y., Kazdin, A.E. (2018), *The strength of the casual evidence against physical punishment of children and its implications for parents, psychologists and policymakers*, American Psychologist, 73(5).

Grabowska B., Pietryka A., Wolny M. (2013), *Biegli sądowi w Polsce*, Warszawa: Helsińska Fundacja Praw Człowieka, http://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2014/04/HFPC_PRB_biegli-sa%CC%A8dowi_w_polsce.pdf [dostęp: 29.03.2017 r.].

GUS (2019), *Piecza zastępcza w 2018 r.* Warszawa: Główny Urząd Statystyczny.

Horna-Cieślak M. (2016), *Prace legislacyjne dotyczące kuratora procesowego*, w: Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, *Kurator procesowy dla małoletniego pokrzywdzonego. Prawne i psychologiczne aspekty udziału małoletniego w postępowaniu karnym*, Warszawa: Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę.

Horna-Cieślak M., Masłowska P., Wielec M. (2019), *Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego po nowelizacji Kodeksu postępowania karnego wprowadzonej ustawą z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego – wyniki badań aktowych*, w: „Prawo w Działaniu”, 2019/39/69–98, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości.

ISWS (2018), *Skazania prawomocne – dorośli w latach 2002–2017*, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> [dostęp: 29.03.2017 r.].

ISWS (2019), Ewidencja spraw o pozbawienie, zawieszenie, ograniczenie władzy rodzicielskiej w latach 2000–2018, <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> [dostęp: 29.03.2017 r.].

KGP (2017), dane uzyskane z Komendy Głównej Policji przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę.

KGP (2019), dane uzyskane z Komendy Głównej Policji przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę.

Kolondowska-Matejczuk M. (2015), *Kurator procesowy dla małoletniego pokrzywdzonego w procesie karnym na tle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, „Prokuratura i Prawo” 2015, nr 4.

KoPD (1989), Konwencja o Prawach Dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526, z późn. zm.).

Makaruk K., Włodarczyk J., Sethi D., Michalski P., Szredzińska R., Karwowska P. (2018), *Survey of adverse childhood experiences and associated health-harming behaviours among Polish students*, Geneva: WHO.

MRPiPS (2019a), Informacja Rady Ministrów o realizacji w roku 2018 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1111 i 924), <https://www.gov.pl/web/rodzina/informacja-rady-ministrow-o-realizacji-w-roku-2018-ustawy-z-dnia-9-czerwca-2011-r-o-wspieraniu-rodziny-i-systemie-pieczy-zastepczej-dz-u-z-2019-r-poz-1111-i-924> [dostęp: 29.03.2017 r.].

MRPiPS (2019b), Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014–2020 za okres od

1 stycznia do 31 grudnia 2018 r. Warszawa: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/E7FEA8346B-30F2EBC12584CF004628A1/%24File/81.pdf> [dostęp: 29.03.2017 r.].

MSW (2014), Sprawozdanie z działań Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dotyczących zapobiegania przemocy w rodzinie, Warszawa 2014, <https://mswia.gov.pl/>, [dostęp: 29.03.2017 r.].

NFZ (2017), dane ze strony: <https://prog.nfz.gov.pl/app-jgp/KatalogJGP.aspx> [dostęp: 29.03.2017 r.].

NIK (2016), *Pomoc osobom dotkniętym przemocą domową. Informacja o wynikach kontroli*, Warszawa, Najwyższa Izba Kontroli, Departament Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny, <https://www.nik.gov.pl> [dostęp: 29.03.2017 r.].

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2000 r., II CKN 452/00, LEX nr 52548.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 września 2000 r., II CKN 1141/00, LEX nr 51969.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. poz. 532, z późn. zm.).

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 września 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej (Dz. U. z 2019 r. poz. 736, z późn. zm.).

Sejm (2017), Przebieg procesu legislacyjnego, druk 846, <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=846> [dostęp: 30.03.2017 r.].

Stojanowska W. (2014), *Rozwód*, w: T. Smoczyński (red.), *Prawo rodzinne i opiekuńcze, System Prawa Prywatnego*, t. 11. Warszawa, C.H. Beck.

Trocha O. (2014), *Ochrona małoletnich przed wykorzystywaniem seksualnym i handlem ludźmi*, Warszawa, Fundacja Dzieci Niczyje, <http://lobbing.fdn.pl/implementacja-dyrektyw-unijnych-w-zakresie-ochrony-praw-dzieci-%E2%80%93-ofiar-przestepstw> [dostęp: 29.03.2017 r.].

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2014 r., sygn. akt I KZP 10/10, LEX nr 621486.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1444).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 30, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1460, z późn. zm.).

Włodarczyk J., Makaruk K., Michalski P., Sajkowska M. (2018), *Ogólnopolska diagnoza skali i uwarunkowań krzywdzenia dzieci*, Warszawa, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę.

Summary

The children protection system against abuse in Poland

The article is an extraction of The Empowering Children Foundation publication – Analysis of the Polish system of protecting children against abuse, financed by the Justice Fund.

The authors described the phenomenon of the child abuse in Poland, the legal framework of protecting children from harm, as well as the management system and main entities in the extent of children protection from harm. In conclusion, they emphasized the progress made by Poland in ensuring the protection of children from harm, and pointed out the issues that needed improvement alike, in particular: improving the coordination of performed activities; increasing the involvement of the health sector; acutely monitoring the scale of the child abuse problem and evaluation of the offered help; developing a network of child support centers; implementing a legal requirements for every institution with children to have a child safeguarding policy; spreading evidence-based prevention programs for children and parents; continual competences improvement of all services representatives working to protect children against abuse; increasing awareness and readiness to inform law enforcement authorities about suspicion of crime with the detriment of the child.

Tłumaczenie: Jarosław Michalak